

סוציולוגיה

מידעון האגודה הסוציולוגית הישראלית

דצמבר 2007

גליון מס' 37

תוכן העניינים

- מקום לסוציולוגיה?
הכנס ה-39 של האגודה הסוציולוגית הישראלית
ניסים מזרחי ואדריאנה קמפ, אוניברסיטת תל אביב 1
- על קצה חרבו של קארל הרביעי: הערות על מדע ומדינה
גד יאיר, האוניברסיטה העברית בירושלים 2
- להפריט את התודעה
ההשכלה הגבוהה כסמן המוביל בדרך להפרטת מערכת החינוך
ולהרס החינוך הציבורי בישראל
ניצה דוידוביץ, דן סואן, המרכז האוניברסיטאי אריאל בשומרון 5
- סיכום הכנס בנושא מהפכות חברתיות ופוליטיות וסוגיית המיניות
והכנס הבינלאומי ל"הפלות בטוחות"
דלילה אמיר, אוניברסיטת תל אביב 6
- תעודת זהות: המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה
באוניברסיטת בן גוריון
לב גרינברג, אוניברסיטת בן גוריון 6
- ייחודיות תוכנית מ.א. ללימודי משפחה
במסלול האקדמי המכללה למנהל
סילביה פוגל – ביזאוי, המסלול האקדמי המכללה למנהל 8
- החלטת האגודה הסוציולוגית האמריקאית
בנוגע לחרם איגוד המרצים הבריטי
דברים לזכרו של פרופסור עוזר שילד ז"ל
ניצה דוידוביץ, המרכז האוניברסיטאי אריאל בשומרון 9
- הספר החדש של האגודה:
*Israel's Destiny:
Fertility and Mortality in a Divided Society*
הודעה מהעורכים: יונה סכלקנס ויונתן אנסון 10
- ספרי סוציולוגיה חדשים
פרסים ומענקי מחקר לסוציולוגים
דוקטורים חדשים לסוציולוגיה
האתר החדש של האגודה הסוציולוגית הישראלית
כנס האגודה הסוציולוגית הישראלית 11
13
13
14
15

מקום לסוציולוגיה?

הכנס ה-39 של האגודה הסוציולוגית הישראלית

ניסים מזרחי ואדריאנה קמפ אוניברסיטת תל אביב

הכנס השנתי של האגודה הסוציולוגית הישראלית יתקיים בתאריכים 12-13 בפברואר 2008 באירוח החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת תל-אביב. כותרת הכנס תהיה "מקום לסוציולוגיה?", ומטרתו ליצור במות שונות לבירור משמעות המתח בין ה"מקומי" ל"כללי" במחקר ובתיאוריה של הסוציולוגיה. שאלה רב-ממדית זו ניתנת לפירוש במגוון אופנים וברמות ניתוח משתנות. הכנס יעסוק במיוחד בשאלת משמעותו של מחקר סוציולוגי המתמקד ב"מקום", תוך בירור משמעות המושג "מקומי" ותוך התלבטות באשר לשאלה האם ה"מקום" הוא מטרת מחקר לכשעצמה או שמא הוא משמש כאתר אמפירי לבחינתו ולפיתוחו של ידע סוציולוגי כללי. הכנס יעסוק גם במתח שבין המקומי לכללי ויתמקד בשאלות כגון: מהו משמעותו של מחקר סוציולוגי המבוסס על מיקרו-סוציולוגיה להבנת מבנים חברתיים טרנס-לאומיים וטרנס-מקומיים; האם מושגי היסוד של הסוציולוגיה מספקים מענה למחקר המקומי? האם המחקר המקומי מחייב פיתוח של מושגים וקטגוריות 'מקומיות' או שהוא יכול להתבסס על מושגים כלליים ומיובאים? האם המחקר המקומי מאשר או מפרך את הטענה בדבר התרבותם של 'מושגי זומבי' בסוציולוגיה?

במסגרת הדיון בין המקומי לכללי יידונו מטרותיו הסמויות והגלויות של ידע מדעי וקהל היעד שלו. האם המחקר פונה רק לקהילה המדעית? האם יש לו כוונות לעצב מדיניות? האם הידע הסוציולוגי אמור לשמש בסיס לידע מעשי של פעילים חברתיים ותנועות חברתיות? במילים אחרות, האם שאלת ה'מקום' משליכה גם על עצם השאלה: מה אנחנו עושים כשאנחנו עושים סוציולוגיה?

האגודה הסוציולוגית הישראלית

החוג למדעי ההתנהגות, המסלול האקדמי המכללה למנהל
שד' יצחק רבין 7, ת.ד. 25073 ראשון לציון 75190
טל- 9634492-03 ; פקס- 9634173-03
דואר אלקטרוני: liatmi@hdq.colman.ac.il
אתר האגודה - כתובת זמנית: <http://iss.moonsite.co.il>
כתובת קבועה: <http://israel-sociology.org.il>

עורכת: ד"ר טלי כץ-גרן, אוניברסיטת חיפה
עורכת משנה: ליאת מילביצקי

הכוללת בתי ספר ממלכתיים עבריים וערביים לצד בתי ספר סלקטיביים פרטיים, כנסייתיים ועוד.

בברכת כנס מוצלח,

ניסים מזרחי, יו"ר הוועדה המארגנת
nissimm@post.tau.ac.il
אדריאנה קמפ, יו"ר הוועדה המארגנת
akemp@post.tau.ac.il
נעמי כרמון, יו"ר האגודה הסוציולוגית
carmon@tx.technion.ac.il

חברי הוועדה המארגנת (לפי סדר א-ב): אורנה ששון-לוי (אונ' בר-אילן), גרסיאלה טרכטנברג (מכללת ת"א), ח'אולה אבו-באקר (מכללת עמק יזרעאל), חנה איילון (אונ' ת"א), חנה הרצוג (אונ' ת"א), יובל יונאי (אונ' חיפה), יוסי שביט (אונ' ת"א), מיכל פרנקל (האונ' העברית), מוטי רגב (האונ' הפתוחה), משה סמינוב (אונ' ת"א), ניצה ברקוביץ' (אונ' ב"ג), רונן שמיר (אונ' ת"א).

על קצה חרבו של קארל הרביעי:

הערות על מדע ומדינה

גד יאיר

האוניברסיטה העברית בירושלים

לפני מספר חודשים הופיע בתרגום לעברית ספרו של עמנואל קאנט, על **ריב הפקולטות**. את הספר הזה קראתי לראשונה – כי מה היה לי ולהשכלה בפילוסופיה גרמנית – באחד הקורסים של ראובן כהנא, שם ביררנו סוגיות שונות בנושאים של מדע, חופש אינטלקטואלי ויצירתיות. למדנו שם עד כמה החופש האינטלקטואלי חיוני בעבודה המדעית, ועד כמה מסוכנת למדע הכפיפות למדינה. בבדיחות דעת הזהירונו מפני ה"דוחים" הארוכים שנצטרך לכתוב לפקידי הממשל בעבור נתחי תקציב כמושים שהם מעניקים לנו. למדנו אז, כי יכול העוני להיות טוב למדע, במיוחד כאשר החלופה היא עושר עם כניעות אינטלקטואלית.

אם מדברים על **ריב הפקולטות** אזי אין טוב ממראה עיניים: אנא התבוננו בצילום פסלו של קארל הרביעי, העומד גאון בכניסה לאוניברסיטת קארל בפראג – ולמי שמכיר, בכניסה לגשר קארל. בניגוד לארבע המוזות היושבות סביבו עם ספר בכף, הקיסר עומד איתן וחרב בידו, מסמל את מוחשיותו של כוח השלטון, מאיים להכריח את המתנגדים למשטר ומבקרים אותו. הקיסר הוא המשטר: הוא הממלכה והשלטון. וכפי שהפסל ממחיש, כולם כפופים לו – מי בפרשנות הקנון

שאלות אלו שיידונו במושב הכנס השונים הנחו אותנו גם בהזמנתו של קרין קנור סטינה (Karin Knorr Cetina) מאוניברסיטת שיקגו וססקיה סן (Saskia Sassen) מאוניברסיטת קולומביה. עבודתה של קנור סטינה מתמקדת בסוציולוגיה של מדע, ידע וטכנולוגיה, תוך שימוש בגישות מתחום המיקרו-סוציולוגיה לבחינת שאלות מקרו. בשנים האחרונות התמקדה קנור-סטינה בתנאי אפשרות היווצרותם של שוקי הון גלובליים, תוך מבט אתנוגרפי-פנומנולוגי על טיבם של יחסים חברתיים המתקיימים בהעדר מפגש פנים אל פנים אך בזמן אמת. ססקיה סן ידועה בזכות מחקרה הרבים בנושא גלובליזציה של הגירה, הון וטכנולוגיות של שליטה. בשנים האחרונות היא מקדישה חלק גדול ממאמציה האינטלקטואליים לפיתוח שפה ופרספקטיבה אנליטית הולקחות בחשבון את המתח המפריד והיצירתי שבין משמעותו של ה"מקום" המודרני – ובעיקר מקומה של מדינת הלאום – לבין תהליכי גלובליזציה המתמיימים לרוקן את ה"מקום" ממשמעותו הפוליטית, הכלכלית והחברתית המקובלת. עבודתן של שתי הסוציולוגיות שיתארו בכנס מזמינה אותנו לבחון את מכלול המקומות החדשים והצורות המקומיות החדשות שתהליכי הגלובליזציה עצמם מייצרים בניסיונם למוסס גבולות לאומיים.

קיום כנס העוסק ב"מקום" באוניברסיטת תל-אביב מציע גם הזדמנות מסקרנת להתוודע לצורות המקומיות הרבות והמגוונות המתקיימות בעת ובעונה אחת בעיר תל-אביב ופותח פתח לחשוב עליהן "סוציולוגית". לשם כך, יתקיימו במהלך ימי הכנס שלושה סיורים באתרים המסגירים מקצת מן הפרדוקסים של מקומיות בעידן הגלובלי.

הסיום בשכונת עג'מי ביפו יאפשר לנו לדון בפניהם המקומיים של דפוס ג'נטריפיקציה המתקיימים בחסות תהליכים גלובליים של אי שוויון מעמדי ואתנו-לאומי, נדידת מודלים של משילות עירונית וגבולותיה של הרב תרבותיות.

סיום בשרונה (מתחם הקריה) מזמן אפשרות להתחקות אחר תכנית שיקום עירונית של שחזור היסטורי ופיתוח מסחרי שבה נוטלים חלק שחקני שוק, מדינה וחברה אזרחית. אזור הפיתוח, לכשעצמו, מכיל צורות שונות של זיכרון אודות תפקידם של הטמפלרים במרחב העירוני-למחצה עד 1948 ומקומן של מפקדות הצבא בלב האוכלוסייה האזרחית לאחר 1948.

סיום נוסף יתקיים בשני בתי ספר תיכון ביפו עירוני ז' ועירוני יב'. תיכון עירוני ז', בית ספר ממלכתי עברי שכשליש מתלמידיו הם ערבים והיתר יהודים. נשוחח עם מנהל בית הספר דוד בן זוהר על החיים בבית ספר מעורב. בתיכון עירוני יב' נפגוש את המנהל עבד אלחלים סטל שיספר על מערכת החינוך המגוונת ביפו

לחלוקה בין שלוש הפקולטות המעשיות, המשרתות את המדינה, לבין זו שאינה משרתת דבר אלא את האמת לבדה. האמת, טוען קאנט, איננה מצויה בידי השלטון אלא בתבונת האדם; היא לא מייצגת את האינטרסים של המשטר הנוהג, אלא עולה וצומחת מתוך ניסיונו של האדם לחדור את מסתרי הטבע והקיום. בשרתן את המלוכה או את המדינה, הפקולטות המעשיות מתרחקות מדרך האמת – כיוון שהן נגועות באינטרסים משוקעים, כיוון שהן רודפות אחר שררה, ומכיוון שהן מנסות לשמור על עליונות תפיסות עולמן בכל מחיר. לפיכך, אומר קאנט, הפקולטות המעשיות אינן יכולות לתת בידי השלטון את האמת. אדרבה: הפקולטה היחידה שיכולה לעשות כן היא דווקא זו שאינה ניזונה מידו של הקיסר ואינה כפופה תחת חרב שלטונו. הפקולטה היחידה שיכולה לחדור את סוד האמת היא זו האוטונומית, זו שאינה משרתת אינטרסים מדיניים לבד מן האינטרס התבוני הטהור. וכדבריו של קאנט עצמו:

"בכל אוניברסיטה חייבת לפעול מחלקה כזו, כלומר חייבת להיות פקולטה פילוסופית. ביחס לשלוש הפקולטות העליונות – תפקיד הפקולטה הפילוסופית הוא לבקר אותן ועל ידי כך לשמש אותן, מכיוון שהאמת (התנאי הראשון והחשוב ביותר של המלומדות בכלל) היא הדבר החשוב ביותר, והשימושיות, שאותה מבטיחות הפקולטות העליונות לתועלת השלטון, הנה בעלת חשיבות רק מדרגה שנייה... אם כן, הפקולטה הפילוסופית רשאית לגשת לכל תורה כדי לבחון את אמיתותה. השלטון אינו יכול להטיל עליה כל איסור בלי שזה יהווה ניגוד למטרות העקרוניות והמהותיות, והפקולטות העליונות חייבות לקבל את הביקורת שהיא מעלה באופן ציבורי ואת הספקות שהיא מעוררת" (קאנט, 2007, עמ' 9-28).

אז מה מבקש עמנואל קאנט מקארל הרביעי ומפרידריך השני [מרוני בר-און ואהוד אולמרט]? הוא מבקש חדר משלו. הוא מבקש אוטונומיה. הוא מבקש את החופש לחשוב ואת החופש לכתוב. הוא מבקש חופש קיומי. הוא מבקש חופש אקדמי – שלא תהא חרב מונחת על צוואר האקדמיה, שלא יוחנק המחקר על ידי ייבוש כלכלי. הוא מבקש את מה שעידן הנאורות ביקש עבור הכלל: חירות מכבלים של מסורת ושלטון, וחופש מאלוץ החומר והקדושה. כפי שאני אומר בשנים האחרונות לתלמידיי, הוא ביקש אוניברסיטה **ללא אל וללא מלך** – כי רק באוניברסיטה כזאת יכול הדמיון לעוף כאוות נפש; כי רק באוניברסיטה כזאת יכולה נפש החוקר לנטרל מראש את הפחדים מן החרב, הבנק, האפיפיור והצבא. רק באוניברסיטה כזאת, אומר קאנט, יכולה האמת לשאת פניה.

הדתי, מי בסיוע לחולים מבני עמו של הקיסר, ומי בניסוח מחשבת המדינה שלו.

ואכן, כשקוראים את **ריב הפקולטות** של גדול הפילוסופים ראוי להתבונן היטב בתמונה זו. הפסל – הניצב מול האוניברסיטה – משקף את מבנה האוניברסיטה. התבוננות מקרוב מלמדת כי סביב הקיסר יושבות, למעשה, ארבע הפקולטות עליהן כותב קאנט: לפניו התיאולוגיה, מימינו המשפטים, ומשמאלו הרפואה – ומאחוריו, כמה מפתיע (ואולי כמה לא), הפילוסופיה. העמדה זו של הפקולטות – לשלוש הראשונות קורא קאנט "העליונות" – ממחישה לנו את מצוקת הפילוסופיה, את בדידותה וניתוקה של זו שניצבת מאחורי גבו של הקיסר: זו שאין לה תרומה לעולם המעשה, זו שבמחקר טהור עיסוקה, זו שהקיסר אינו מקשיב לה והאחרות מבטלות אותה בבזז.

פסלו של קארל הרביעי מאפשר לנו להבין את מצוקתו של קאנט, נציג המוזה של הפילוסופיה, ברמה נוספת. התכתובת הפותחת את הספר והעומדת כמוטיבציה העיקרית לכתיבתו מבהירה את סדר היום שלו היטב. הספר נפתח בחילופי המכתבים בין נציגו של הקיסר, פרידריך וילהלם השני, לבין קאנט. הראשון פתח מכתבו כך: "נתין מלומד יקר ונכבד! בחוסר שביעות רצון ניכר הבחין אדוננו הנכבד ביותר מזה זמן רב כי אתה משתמש לרעה בפילוסופיה שלך לביזוי חלקים ראשיים ובסיסיים של כתבי הקודש ושל הנצרות... אנו מצפים כי תבחן עצמך לעומק, ודורשים כי בעתיד, על-מנת למנוע את התערבותנו הבלתי רחומה, תימנע מכל אשמה, תנהג במלוא האחריות ותעשה שימוש בכישרונך ובידיעותיך על-מנת לקדם יותר ויותר את ענייניהם של שליטי המדינה. אם תסרב ותתמיד בעקשנותך, עליך לצפות לתוצאות חמורות" (קאנט, 2007, עמ' 8). על איום זה השיב קאנט כלהלן: "אדון חנון וכו' וכו'... כדי להימנע מאשמה (הגוררת עמה העמדה לדיון) דומה בעתיד בעוון עיוות וביזוי הנצרות; כדי למנוע את החשד הקטן ביותר, הריני להצהיר, כנתין נאמן להוד מלכותו, כי בעתיד אמנע כליל מהתבטאויות ציבוריות הנוגעות לדת, תהא זו הדת הטבעית או דת ההתגלות, כך בהרצאותיי כמו גם בכתביי. במסירות עמוקה לך וכו'" (שם, עמ' 12). איזה פחד. כשקוראים זאת אינך יכול לחמוק מן השאלה – איך תיתכן הפילוסופיה תחת חרב הקיסר, ואיך יכלה היא לצמוח תחת שבט האפיפיור?

ספרו של קאנט נכתב בשל הפחד, אך בעיקר בכדי להבטיח את התנאים לאפשרות קיומה של פילוסופיה חופשית, או של מה שאנו מכנים בשם רוח הנאורות. בכדי להבטיח את התנאים לנאורות, טען קאנט, יש צורך לכונן בעבורה זירה מוגנת באוניברסיטה. זו למעשה הסיבה **שריב הפקולטות** מדבר בלהט על האוניברסיטה ותפקידיה. כמו בפסלו של קארל הרביעי, ספרו של קאנט מתייחס למיקומו של הפקולטות סביב לכס השלטון, ובמובן המהותי

אינטלקטואלי רב אינו מנוצל, וזו סיבה לכך שחלק ניכר ממה שנעשה בסוציולוגיה הוא לא כל כך מעניין ולא בעל חשיבות אוניברסלית. אולם כך קורה גם שסוציולוג שעוסק בשאלות המורחקות מקצה החרב – דינו לעמוד זנוח מאחורי גבם של קארל הרביעי ופרידריך השני – אך גם מאחורי גבם של משרד המדע ונשיא האוניברסיטה. לאור כל זאת אני מבקש לסכם בכמה מחשבות על "חדר משלנו", החדר לסוציולוגים שחשים אי-נחת כשחבר בגבם.

ראשית החדרון הקטן שלנו: הקביעות, הקרן לקשרי מדע, שני חודשי השבתון בשנה. הם הצמר-גפן המקומי המפריד את ניצוץ הלהב של ההכרח מחיינו; הם החוצץ בפני הביטול המוחלט של החופש האקדמי. באתמולים כתבו בעיתונות עד כמה אנו, אנשי האקדמיה, עשירים שם בעשירון השמיני של החברה. הם צדקו בנתונים, אך לא הבינו כלל כי בלי האמצעים של החדרון הקטן לא תהיה אקדמיה, כי לא יהיה חופש אקדמי. זה לא הכסף, זו ההפרדה. החלופה היא שיעבוד, ולשם תמיד מכוונת החרב את נתיניה.

יש את החדר הבינוני, זה המצוי בהריסות. יש לנו מכון שיין, ויש קרן גינסברג, יש מענק לסגל צעיר, ויש מענקי סיום והתחלה. \$1000 פה, \$2,500 שם. זה חשוב, אך מזה לא בונים מחקר. כיום אי אפשר לבנות קריירה מדעית רצינית מסכומי המחקר העומדים לרשותנו, וגם מענק האקדמיה הלאומית למדע – ושבחו את 80,000 השקלים שחמישה סוציולוגים בישראל מקבלים בשנה – הוא מענק שולי למדע שולי. אז את החדר הזה אנחנו צריכים לשפץ, כדי שנוכל להפסיק לפנות אל הממשלה בכדי להתפרנס אקדמית – שיהיו לנו כמה שקלים להעסיק דוקטורנט, או מעט דולרים לרכוש מחשב. בגלל שהכרח לנו בכסף בשביל לשרוד, ובגלל שלא השכלנו לבנות את חדרנו הבינוני – יצאנו לשווח לפני האדונים ונכפפנו עצמנו לחרבותיהם. לפיכך אנחנו מודדים הישגים, או מדברים על יעילות ואי-שוויון. אולם חישובו אילו שאלות מחקר יכלו להיות לנו – פשוט דמיינו עולם נטול חרבות – אם היה אפשר לקבל סכום נכבד כל שנה למחקר בלתי-מותנה, ואפילו מתוך ידיעה שרבים מן הרעיונות שנבדוק הם "סרק סרק", ואחרים, למצער, תקועים באפילה. אבל דמיינו לאיזה מקום יכלה התבונה – האמפירית או הטהורה – להמריא, לו ניתנה לה כל שנה החירות לשחק ללא זיקה לשאלות המדינה, לכלי המדינה ולמאגרי המדינה. איזה השתוללות מפרה הייתה יכולה להיות מאחורי גבו של קארל הרביעי.

יש את החדר הגדול, זה שעוד כלל לא נבנה. אז יש לנו דבר דומה – האקדמיה הלאומית למדע – שיכולה להכריע על נושאים למחקר, כביכול ללא קשר למדינה. אך רב כאן ה"כביכול" על המציאות. גם האקדמיה הלאומית למדע סמוכה לחרבה של הממשלה, והיא מתמנית, למעשה, כגורם מיעוץ לממשלה. עם זאת, האקדמיה היא מודל אפשרי, טיפוס אידיאלי אחד

אנחנו, לעומת זאת, לא חיים באוניברסיטה כזאת. המנהיגות האקדמית שלנו – לא מהיום, ולא רק במקומו – לא הצליחה להבטיח לנו את אותה סביבה של חירות המחשבה. היא דרשה מאיתנו לשרוד וחיבה אותנו לשחר אחר תקציבים מדינתיים. היא דרשה מאיתנו להיענות לדרישות המדינה וחשפה אותנו לתלות גוברת והולכת בתקציבי המדינה. אולם התלות בתקציבי המדינה הותירה אותנו כפופים תחת חרבו של קארל הרביעי, חושבים את מחשבות המדינה, עם כלי המדינה ובעבור המדינה.

עיון בחלקים ניכרים של הכתיבה הסוציולוגית בארה"ב – ארץ המובילה את עשייתנו הסוציולוגית בגלות הקטנה פה – אכן מלמד כי ב-40 השנים האחרונות הפכו סוציולוגים רבים למדעני המדינה. אוריינטציית המחקר של סוציולוגים רבים היא לשרת את המדינה או את החוקה העומדת בבסיסה. לדוגמה, עמיתי הסוציולוגים של החינוך עסוקים בהסבר הצלחה וכישלון במערכת החינוך, והם מזהירים תדיר מפני חללים בסולידריות החברתית (כל המחקרים המשתמשים במשתנים בלתי תלויים של ג'נדר, גזע, ואתניות בכדי להסביר אי-שוויון בהישגים). אחרים עושים זאת בחקר השוויון, מדינת הרווחה, או אתניות ויחסים בין-גזעיים. הדבר המדהים לראות הוא שגם חברי הפרדיגמה הרואים עצמם ביקורתיים ששים לזכות בכפי המדינה, ועד כמה כועסים הם שעה שהממלכה מקצצת בתקציביהם. למעשה, תחומים שלמים בסוציולוגיה קיימים רק בזכות התלות במדינה, תוך שסוציולוגים רבים איבדו מיכולתם לראות עד כמה עבודת המדע שלהם הפכה לפקידות המשטר. בקליפת אגוז: סוציולוגים רבים הפכו למתקני הטעויות של ממלכה יעילה כלכלית אך חרדה מהתפרקות חברתית.

כאשר אני מסתכל על עמיתי בפרדיגמה השלטת בארה"ב איני יכול להעלים עין מרצונם לעמוד לפני קארל הרביעי, ולא מאחוריו. הם מנסים לשאת חן בעיניו, תוך כיוון שאלות המחקר שלהם למדיניות שלו (לדוגמה: עמיתי שואלים "איך מערכות הערכה חיצוניות משפיעות על הישגים", כאשר הוא מחליט להשית מבחני הישגים), והם משנים את מחקריהם כל עת שמדיניותו של הקיסר משנה את רוחה. חוקרים, עורכי כתבי-עת, אגודות מקצועיות וקרנות – כולם משוטטים לפני חרבו של השליט, רבים על תשומת ליבו – בכדי להשביע את רצונו ולקבל מידי נתח מן השלטון ופיסה מעוגת התקציב.

מדע המדינה הזה הוא מדע משעמם. הוא מוגבל לשאלות שהן טכניות בעיקרן ("מהם המאפיינים של בתי-ספר אפקטיביים?"), והתשובות משעממות כיוון שהן צמודות לקצה חרבו של השליט. כפי שקאנט מרמז לנו, השאלות האמיתיות, המהותיות של המדע צריכות להיגזר מן התבונה ולא מן השלטון; מן החידתי שביקום ולא ממשרד האוצר. התלות בסדר היום של המדינה והמשטר היא סיבה לכך שפוטנציאל

והגלובליים, רמתה הירודה, תנאי העסקתם הירודים של המורים, רמתם הירודה של התלמידים – ומה לא? המערכת מצטיירת כמערכת אפרורית, חסרת מעוף, מאכזבת, בלתי רלוונטית ומשמימה עד כדי אדישותנו כלפיה. הציבור הורגל לגלי שביתות – ונדמה כי אין לו לציבור כל ציפייה ממערכת החינוך לסוגיה. החינוך הציבורי קרס, ובמקביל – עלה כוחן של מסגרות הלימוד הפרטיות, הן מבחינת מספר הלומדים בהן הן בהכרה בהם ע"י הציבור. אנו בעיצומו של שינוי פרדיגמטי בתפיסת החינוך בישראל בכלל, ובמערכת ההשכלה הגבוהה בפרט – ממערכת שחרתה על דגלה את ערכי השוויון והנגישות לכל – מערכת הרואה בחינוך מנוף חברתי – למערכת החורטת על דגלה את טובת הפרט, את ערכי התחרות והקפיטליזם. **הולך ומבשיל שינוי תודעתי לקראת הפרטת מערכת החינוך הציבורי.**

ניצני השינוי החלו במערכת הבית ספרית: משרד החינוך נתן ידו לקיומם של **בתי ספר פרטיים**, שסינו את תלמידיהם על בסיס שכר הלימוד. במקביל, לילדי הפרפריה נמצא התיכון "המקיף", בדרך כלל מרשת "עמל" או "אורט", שבאו לשרת את הביקוש לחינוך מעשי – מקצועי לשכבות החלשות באוכלוסייה, שעד מחצית שנות התשעים, קיבלו את התקצוב הממלכתי הגבוה ביותר בהשוואה לתיכונים הרגילים. בנוסף לכך, ממחצית שנות השמונים אנו עדים לתהליך זוחל של "**חינוך אפור**", שמשמעותו, גביית כספים מן ההורים לצורך תוספת שעות לימוד, פיצול כיתות ושיעורי העשרה. היוזמה בדרך כלל באה מן ההורים מהמעמד הבינוני והגבוה, הטוענים לרדידות המערכת הציבורית והם מוכנים לשלם תמורת שירותי חינוך, שיספקו העשרה לילדיהם. גם תופעה זו יצרה פערים בין אלה שידם משגת לבין אלה, שלא יכלו לשלם. הוויכוח התמקד סביב זכותם של ההורים להעשיר ולבחור את טיב חינוכם של ילדיהם ולהתערב בו – לשלם יותר כדי לקבל יותר. נוצר מצב של דיפרנציאציה, על רקע של יכולות כספיות. שושני, מנכ"ל משרד החינוך, החל לבצע מהפכה, כשאפשר את **פתיחתם של בתי ספר ייחודיים ופתיחת אזורי רישום** בתל אביב.

כך נפרץ שסתום משמעותי בדרך להפרטה גורפת של מערכת החינוך הציבורית הממלכתית. מאז מחצית שנות התשעים מואצים תהליכי ההפרטה וגובים מחיר כבד, כשחברות פרטיות רבות, בעיקר של אנשי ממון, עוסקות במתן שירותי חינוך במסגרות העשרה בבתי הספר הממלכתיים. יותר ויותר קונה לה שביתה בלתי הציבור נכונות לנהל את תחום החינוך על פי הקודים של שוק קפיטליסטי – שוק שבו נמכרות סחורות בעולם תחרותי, והציבור מוזמן לבחור במה הוא חפץ. תוכנית ה"**אוטונומיה**" היא המשכה של אותה מגמה, כשבית הספר רשאי ויכול להחליט על דרכי עבודה ייחודיות, שונות מאלו הנהוגות במשרד החינוך. כך הופך בית הספר למשק עצמאי, הרשאי לגייס כספים באופן עצמאי וזכאי לקחת אחריות מלאה על תקציבו.

למימונו של מחקר סוציולוגי נאור. יש גם אחרים. אני, למשל, חושב שצריך לבנות חדר גדול למחקר בסוציולוגיה, וצריך לבנות אותו כך שיהיו בו שניים באחד: חדר אחד עם זיקה למדינה, וחדר אחד אטום ומבודד. והתנאי לחדר הראשון הוא קיומו של השני, שבזכות ניתוקו יבטיח את התנאים הנחוצים לקיום מחקר מדעי המנותק מן הכאן ועכשיו, מן האינטרסים ומן המדיניות המשתנה תדיר של ממשלות בדלתות מסתובבות. בחדר הלא משעמם הזה, שבו תשרור רוח התבונה, נוכל למצות את האפשרויות הבלתי מוגבלות של התרבות המדעית: לחשוב, ליצור, לבקר, לבנות ולפרק – ובעיקר לשחק ללא מחיר וללא סכנה. בחדר הזה נוכל לבנות פרדיגמות חדשות ולחקור את החברה תוך התייחסות לשאלות הגדולות של התרבות והקיום האנושי. אחדים מאיתנו, או כולנו בחלק מן הזמן, נעסוק בשאלות של בירוקרטיית המדינה. אבל תמיד יהיה לנו החדר הקטן שבפנים, החדר למדע אמיתי, חדר משלנו.

אין זה המקום לדבר על הזיקה בין שני החדרים שבתוך החדר הגדול, אך עלינו ללמוד לקח חשוב מכניעותו והתרפסותו של מי שמכונה, לעיתים, גדול האקדמאים בעולם, עמנואל קאנט. אם לא יהיו לנו חדרים מוגנים – לא גדולים ולא קטנים – נדונו להיות מדעני המדינה, פקידים קטנים של הרשות המולכת. צריך, אם כן, לבנות את החדרים.

קאנט לא היה בנאי, ולמרות שהוא בא מהקיבוץ, גם ראובן כהנא לא היה. נשאלת השאלה אם נוכל לעמוד כנגד המכרסמים בחדר הקטן, אם נוכל לשפץ את הבינוני, ובעיקר – אם מי מאיתנו, אנשי האקדמיה של המאה ה-21, יוכל לעסוק בבנאות של ממש: לבנות לנו מקום מוגן מאחורי גבו של קארל הרביעי. כי מאחורי הגב אפשר לעשות המון דברים בלי פחד. במקום לפרק, הגיע הזמן לבנות.

הדברים נישאו בערב לזכרו של פרופ' ראובן כהנא מן האוניברסיטה העברית בירושלים.

להפריט את התודעה:

ההשכלה הגבוהה כסמן המוביל בדרך להפרטת מערכת החינוך ולהרס החינוך הציבורי בישראל

ניצה דוידוביץ, דן סואן

המרכז האוניברסיטאי אריאל בשומרון

מתחילת שנות התשעים אנו עדים למתקפה כוללת על מערכת החינוך הציבורית: על חוסר יעילותה, חוסר יכולתה להתמודד עם השינויים הטכנולוגיים

הדורשת תוצאות רוחניות מיידיות, ללא הבנה מערכתית של תהליך ייצור הידע ושל הממד התרבותי של ההשכלה, להשתלט על ההשכלה הגבוהה. הכלים הניתנים ללומדים בחוגים למדעי הטבע, החברה והרוח אינם ניתנים למדידה כמותית ובדאי לא באופן מסחרי. אין דרך למדוד בכסף מחקרים בסיסיים שבבוא היום יצמיחו את ההמצאה של המחר. לא תרבות היעילות היא שהביאה לגילויים בעולם המדע. אין דרך למדוד בכסף כמה שווה אדם שרכש מיומנויות ניתוח, שיפוט וביקורת, יכולת לנסח את דעותיו בצורה חדה, לוגית וגמישה. אין גם אפשרות להעריך בכלים מספריים את התועלת שמפיקה החברה מאזרחים פעילים, מודעים למתרחש סביבם והמסוגלים להשפיע עליו. רק השכלה, והשכלה גבוהה במיוחד, יכולה לאפשר את כל אלה. ההשכלה היא אמצעי מובהק לשיפור המעמד החברתי והכלכלי, ובטווח הארוך היא גם ההשקעה הכלכלית הכדאית ביותר במישור הציבורי. היעד הראשון במעלה של כל רפורמה עתידית בהשכלה הגבוהה צריך להיות הפיכתה לנגישה לכל אזרחי המדינה, על פי העיקרון של שוויון הזדמנויות. נגישות אמיתית כוללת פתרון מערכתי למערכת החינוך, פתרון שיכלול טיפול ועזרה לאוכלוסיות חלשות מגיל הגן ועד לסיום התואר הראשון. יעדי המערכת צריכים להימדד באיכות הלימודים ובנגישותם לכלל האוכלוסייה, ולא ב"יעילותה" להפקת רווחים פיננסיים או לאיזון תקציבי. יש לאפשר מערכת חינוך גם אם היא גירעונית לעתים כדי שכולנו נרוויח מפירותיה. הפרטת ההשכלה הגבוהה אולי חסכונית למדינה בהווה, אך המחיר שתשלם החברה בעתיד יקר ביותר.

גם במקרה זה, האוטונומיה איננה פרי נחלתם של השכבות החלשות. להן מובטח לקבל מה שכולם מקבלים באופן "שוויוני" ממשרד החינוך. גם הוצאתם של פרויקטים חינוכיים למכרזים מציינת אותה מגמה של הפרטת החינוך הציבורי. זאת ועוד, קרנות וחברות ציבוריות, שהוקמו ע"י בעלי הון עשירים מחו"ל מקבלות בשנים האחרונות את הזכות לשותפות בניהול פרויקטים רחבי היקף. לרוב מדובר בפרויקטים המופעלים בפריפריה, פועלים באופן עצמאי והם מחזקים את תהליכי ההפרטה של המערכת. במקום לתקן מן היסוד את תהליכי ההוראה, מתקנים נקודתית את המערכת באמצעות פרויקטים. כש"עלם" המשאב הכספי, תיעלם איתו הדרך החינוכית ה"ייחודית". מגמת ההפרטה מקבלת חיזוק גם במכירת בתי ספר לרשתות חינוך (אורט, עמל, אמי"ת) ולגורמים פרטיים (אנקורי, לחמן, ברנקה וייס), במטרה שניהלו את המערכת בהצלחה טובה יותר. התפיסה הקפיטליסטית, הרואה בתחרות מנגנון בריא, חדרה למערכת החינוך בישראל. למרות שרוב בתי הספר הם בבעלות ממלכתית, למרות שלכאורה כל ילד יכול להתקבל לכל בית ספר ולמרות שהתקציב המשרדי הוא שוויוני, בית הספר יכול לשרוד בתנאי שיוכיח את ייחודיותו, את רמת הכנסותיו העצמאיות ואת "טיב" אוכלוסייתו.

ההשכלה הגבוהה כסמן המוביל בדרך להפרטת החינוך ולהרס החינוך הציבורי בישראל – מאבקם של הסטודנטים (החל מ-10.4.07), כמו גם מאבקם של המרצים, הוא חלק מדרישת הציבור בישראל, שהממשלה תכיר במחויבותה לאפשר נגישות לחינוך ולדאוג לכלל תושביה. לכן, ועדת שוחט, ועדת מומחים על טהרת המנהלים והכלכלנים, אינה לגיטימית, לא בעיני הסטודנטים ולא בעיני המרצים. עד סוף שנות ה-80, הייתה ההשכלה הגבוהה באחריות המדינה, ומומנה מתקציב המדינה, גם אם הסטודנטים נדרשו לתשלום שכר לימוד לא גבוה. מצב זה שיקף את החשיבות העליונה שראתה המדינה בכך שיותר ויותר מאזרחיה יקבלו הזדמנות להשכלה הגבוהה. בעשרים השנים האחרונות אנו עדים לניסיון להפוך מגמה זו על פניה, על ידי הקמתם של בתי ספר ומכללות פרטיים ויקרים, ועל ידי הפרטה מבפנים של האוניברסיטאות הציבוריות. בשם ה"התייעלות", נתנו לעקרון המסחור להחליף את התפישה, הרואה בחינוך הבסיסי ובהשכלה הגבוהה תשתית חיונית לחברה ולכלכלה. מאבק הסטודנטים והמרצים כיום הוא בין השאר מאבק נגד השתלטותה הסופית של מגמה זו על ההשכלה הגבוהה, ובעד חזרה להתחייבות הממשלתית על שמירת נכס לאומי זה, שתבוא לידי ביטוי בהחזרת התקציבים שקוצצו לאורך השנים האחרונות. להשכלה הגבוהה תפקיד חשוב ביותר בחברה המודרנית, מעבר לשימור הידע ולפיתוח המצאות לשם יישום מסחרי מידי. ההשכלה, בעיקר בתחומים שאינם "יישומיים", היא החשופה להתקפה החריפה ביותר במסגרת המדיניות של ועדת שוחט. תהיה זו טעות להניח לתרבות הסיפוק המידי,

סיכום הכנס בנושא מהפכות חברתיות ופוליטיות וסוגיית המינויות והכנס הבינלאומי ל"הפלות בטוחות"

דלילה אמיר
אוניברסיטת תל אביב

להלן סיכום קצר על שני כנסים שהשתתפתי בהם וחשבתי שחברי האגודה ימצאו בהם עניין. כמו כן ראיתי לנכון לדווח עליהם מאחר ונושאים אלו כמעט ונעדרים מהעשייה הסוציולוגית בישראל, בעודם כה מרכזיים בעשייה האקדמית והפוליטית ברב מדינות העולם. תופעה סוציולוגית בפני עצמה שאולי כדאי יהיה לדון בה בכנס הסוציולוגי הקרוב.

הכנס בנושא מהפכות חברתיות ופוליטיות וסוגיית המינויות

הכנס התקיים בספטמבר באוניברסיטת יגלונה בקרקוב-פולין.

סטודנטים, וכן סטודנטים בשלוש שנות ה-ב.א. (625 בסך הכל). המחלקה צמחה בתוך מסגרת של מחלקה גדולה, המחלקה למדעי התנהגות, בה הקבוצה הדומיננטית הייתה זו של הפסיכולוגים. הפיצול לשתיה מחלקות הפך להכרח ככל שהפסיכולוגים הפכו ליותר אקספרימנטליים וממוקדים בפסיכולוגיה קוגניטיבית, ואילו הסוציולוגים והאנתרופולוגים יותר איכותניים, ועוסקים בשאלות פוליטיות ומבניות.

למחלקה החדשה 15 חברי סגל, שני פרופסורים מן המניין (סטיב שרוט וישי טובין), ארבעה פרופסורים חברים (אורי רם, אביעד רז, פרן מרקוביץ ואוריאל סאליבן) שישה מרצים בכירים (ניצה ינאי, לב גרינברג, שרית הלמן, דני ממון, אנדרה לוי וניצה ברקוביץ) ושלושה מרצים (ג'קי פלדמן, ניר אביאלי ויוליה לרנר). תחומי התמחות המאפיינים את המחלקה הם סוציולוגיה וכלכלה פוליטית, סוציולוגיה כלכלית, לימודי מגדר, סוציולוגיה של התרבות והדת וסוציולוגיה ארגונית, אנתרופולוגיה של הגירה וגלות, אנתרופולוגיה של הדת, התיירות, והמזון ואנתרופולוגיה וסוציולוגיה של הידע. המחלקה מיוחדת בקיום שני מסלולים ייחודיים נפרדים של מ.א. באנתרופולוגיה, ובסוציולוגיה פוליטית (משותף עם פוליטיקה וממשל), לצד המסלולים היותר נפוצים של סוציולוגיה עיונית וסוציולוגיה ארגונית.

המחלקה מעניקה תואר דו-חוגי בשותפות עם כל אחת מהמחלקות בפקולטה למדעי הרוח והחברה, אך ממשיכה להעניק תואר מיוחד במדעי התנהגות. בתואר זה הסטודנטים רשאים ללמוד יותר מחצי תוכנית באחת משתי המחלקות, פסיכולוגיה או סוציולוגיה ואנתרופולוגיה, לאחר שבשנה הראשונה לומדים את שלושת המבואות. בכך נשמרת הייחודיות שהייתה בעבר של שילוב בין שלושת הדיסציפלינות באופן דינאמי, הנהנה לטעמי הסטודנט, ולביקוש הרב לתכנית.

המחלקה נהנית משלושה יתרונות מובהקים של אוניברסיטת בן גוריון, המשפיעים על האווירה, העניין, והביקוש הרב ללמוד בה. היתרון הבולט הוא הקמפוס המיוחד המצטיין בחיים סטודנטים פעילים ותוססים, השני הוא הנהלת אוניברסיטה מתקדמת, הפתוחה לדרישות והעניין של חברי הסגל והסטודנטים. היתרון השלישי הוא כיווני המחקר והעניין האינטר-דיסציפלינאריים בפקולטה למדעי הרוח והחברה, שיתופי פעולה וסמינרים בין חברי סגל ממחלקות שונות, אשר מעניק לתלמידי התארים המתקדמים חוויה מיוחדת של אתגר אינטלקטואלי.

כנס זה מאורגן על ידי קבוצת חוקרים בין לאומית, ביניהם גם היסטוריונים חברתיים, המתכנסת אחת לשנה לדיון בהיבט מסוים בהקשר למיניות, מבוסס על מחקרים עדכניים של המשתתפים. הסוגיות המרכזיות שעלו בכנס והיכולות לעניין חוקרים וחוקרות ישראלים הן:

1. מיניות ומגדר באג'נדה של מניפסטים מהפכניים;
2. יחסי מין ברטוריקות של שחרור;
3. מנהיגות מהפכנית ומיניות;
4. תנועות חברתיות לאומיות ומשטרים סוטליטריים ורדיפת ההומוסקסואלים;

הכנס הבין-לאומי "להפלות בטוחות"

הכנס התקיים באוקטובר בלונדון והשתתפו בו מרצים-צוות וחוקרים-רות מ-70 מדינות.

מבחינה סוציולוגית חשבתי כמעניין להצביע על כמה הקשרים – שיש בהם כדי להעלות שאלות לגבי המציאות בישראל: ראשית הפירסום הרב והבולט שניתן לכנס בראש חוצותיה של מרכז לונדון-המעלה מיד את השאלה- האם תתכן פומביות כזו במקומותנו?

ככנס הופיע שר הבריאות האנגלי, שר הבריאות ההולנדי בנוסף לחוקרים, משפטנים ועוד. עובדה המצביעה על מיקומה הפוליטי של הסוגיה ועל השפעתה של תנועת הנשים והתנועה לזכויות האזרח על הפוליטיזציה של הנושא ועל הלגיטימיות שהוא מקבל בזירה הציבורית;

שתי תופעות נוספות שיש בהן עניין סוציולוגי הן: ההסתייעות בגופים בין לאומיים בתמיכה כספית ואירגונית, והמקום המרכזי שתבעו לעצמן נשים צעירות בתהליך הפוליטיזציה ובניסוח הסוגיות המרכזיות שיש לעלות לסדר היום.

תעודת זהות: המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת בן גוריון

לב גרינברג

אוניברסיטת בן גוריון

המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת בן גוריון היא מחלקה חדשה/ישנה, עם כל היתרונות הנובעים מכך (ואולי יש מי שיגיד גם כמה חסרונות...). יש בה התלהבות של מחלקה חדשה, של בניית דפוס עבודה וחשיבה חדשים ומסורות חדשות, ביחד עם קיומו של סגל וותיק ומנוסה, קבוצת דוקטורנטים גדולה (22), ארבעה מסלולי מ.א. בהם לומדים 70

להתמודד אתם וכן, המענים הקיימים ברמה האישית, הקהילתית והחברתית. כתכנית אינטגרטיבית, רב-תרבותית ובין תחומית, מתבססת התכנית על המחקר והידע הקיימים אודות מוסד המשפחה בכלל, ומוסד המשפחה בישראל בפרט, וכן על ידע וכלים יישומיים. ייחודיותה ומקוריותה של התכנית הינה בכך שהיא הראשונה מסוגה המתבססת על תפיסה מקיפה, המשלבת ידע עיוני-מחקרי נרחב יחד עם ניסיון מקצועי מצטבר ומעמיק. כך, לצד הענקת ידע תיאורטי ומחקרי מקיף ומעודכן לבוגריה, מכשירה התכנית את אותם הבוגרים להתמודדות עם סוגיות יישומיות, לרבות, עיצוב מדיניות, הקצאת משאבים, הקניית כלים לפיתוח ולניהול שירותים תומכים וכ"ו.³

בהתאם לכך, מוסמך התכנית 'לימודי משפחה', המוגשת על-ידי החוג למדעי ההתנהגות במסלול האקדמי במכללה למנהל, יקבל ידע וכלים להבנת מוסד המשפחה, על היבטיו השונים ויכול לחקור את התחום ולהעשירו בעזרת ידע תיאורטי ומודלים חדשים. כמו כן, הוא יקבל את הידע והכלים המתאימים כדי להיעזר בשירותים הקיימים כמו גם ליזום ולתרום לשיפורם, על מנת לתת שירות טוב יותר לאזרחים. תכנית זו גם מאפשרת למעוניינים בכך להמשיך ולהכשיר את עצמם במוסדות אחרים בעתיד, במטרה למלא תפקידים מגוונים במסגרות שונות בשירות הציבור. זאת ועוד, למי שביקש להתמחות בטיפול משפחתי ובגישור, התוכנית מעניקה את הידע העיוני הדרוש על מנת לאפשר לו הכשרה עתידית, חיצונית לתוכנית, במסגרות הכשרה והסמכה המתאימות לכך.

כאמור לעיל, מוסמכי התוכנית עתידים להעשיר את שוק העבודה בכוח-אדם בעל השכלה רחבה ומעמיקה על המשפחה, המתבססת על תחומי דעת שונים כגון **סוציולוגיה**, פסיכולוגיה, עבודה סוציאלית, כלכלה, פילוסופיה משפטית, אנתרופולוגיה, תקשורת וכ"ו. מוסמכי התכנית יוכלו להשתלב במגזר הציבורי, במגזר העסקי ובמגזר השלישי בתפקידים הקשורים למתן שירותים למשפחה ולילד, כגון: ייעוץ והדרכה בנושאים הנוגעים לכינון בית ולתכנון משפחה; הדרכה וחינוך לחיי משפחה ולהורות; הוראה וייעוץ במערכת החינוך; ייעוץ לארגונים, לרבות עמותות וארגונים וולונטריים בתחום המשפחה; ייעוץ בנושאי מדיניות ומתן שירותים למשפחה ועוד.

המועמדים לתוכנית הלימודים הם: בוגרי תואר ראשון בתחומים כגון: **סוציולוגיה**, פסיכולוגיה, עבודה סוציאלית, מדע המדינה, כלכלה, חינוך (לרבות הוראה), יעוץ חינוכי, חינוך מיוחד וחינוך בלתי-פורמאלי), משפטים, קרימינולוגיה, תקשורת,

ייחודיות תוכנית מ.א. ללימודי משפחה במסלול האקדמי המכללה למנהל

סילביה פוגל - ביזאוי המסלול האקדמי המכללה למנהל

עיון בתוכניות לימודי משפחה (Family Studies) בעולם מאפשר לנו להבחין בשתי מגמות מרכזיות: מגמה אחת מתמקדת במשפחה כנושא למידה בפני עצמו וכעולם תוכן עיוני ויישומי, בעוד שהמגמה השנייה מתמקדת בפרופסיות ובסמי-פרופסיות המכשירות לייעוץ, תמיכה וטיפול במסגרות המשפחתיות השונות.

בארץ, באות לידי ביטוי שתי המגמות, ומוסדות שונים ומגוונים מעניקים ידע בתחום דעת זה, ברמת התואר הראשון והשני. כך לדוגמה, קיימים לימודי משפחה כלימודי מגמה לתואר מוסמך בעבודה סוציאלית, וכן קיימים מוקדי לימוד וקורסים שונים ומגוונים העוסקים בתחום דעת זה. בנוסף קיימות גם תוכניות ייעודיות להכשרת אנשי מקצוע המתמחים במתן שירותים למשפחה כגון: רופאים, המתמחים ברפואת המשפחה, עובדים סוציאליים, יועצים חינוכיים וקרימינולוגים קליניים, המכשירים את עצמם להיות מטפלים משפחתיים¹, וכן עורכי דין, עובדים סוציאליים ובעלי מקצוע אחרים, המכשירים את עצמם להיות יועצים או מגשרים משפחתיים².

נוסף לכל אלה, קיימת גם התמחות מיוחדת, בלתי ממוסדת, בנושא הנחיית קבוצות הורים, המיועדת להכשרת מנחים במטרה לסייע להורים להתמודד עם קשיים בגידול ובחינוך ילדיהם. עובדים אחרים, בעלי השכלה מגוונת אך לא ייעודית בהכרח, פועלים בהדרכת הורים בסדנאות, בתוכניות קהילתיות מיוחדות, במכונים וב"בתי ספר להורים" ברחבי הארץ.

התכנית לתואר שני בלימודי משפחה, המוגשת על-ידי החוג למדעי ההתנהגות במסלול האקדמי של המכללה למנהל, שייכת למגמה המעמידה את מוסד המשפחה במרכז, כתחום למידה בפני עצמו וכעולם תוכן עיוני ויישומי. במסגרת **תוכנית זו, דגש מיוחד מושם על רב-גונית המשפחה, הדינמיות המאפיינת אותה ועל התהליכים הדיאלקטיים החלים בה**, הן ברמת הפרט והן ברמת הכלל. כמו כן, במסגרת התכנית, נבחנים צרכי האדם במשפחה, הקשיים בהם הוא עשוי להיתקל, דרכים

¹ בעלי תואר שני מוסמכי מקצועות טיפוליים. הם מקבלים הסמכה מ-"האגודה הישראלית לטיפול במשפחה ובנישואין ולחינוך לחיי משפחה". יש לציין כי למרות שהאגודה אינה מעוגנת בחוק, המוסמכים מטעמה ממלאים מזה זמן רב תפקיד חברתי ומקצועי מרכזי.

² סמכותם המקצועית של המגשרים המתמחים בתחום המשפחה מבוססת על הכרה להם זוכים מטעם משרד המשפטים. יש לציין שהתוכנית המוצעת כאן לא מכשירה למשלחי יד טיפוליים.

³ בכך נבדלת התכנית המוצעת מתוכניות הכשרה פרופסיונאליות פסיכופיות המוכרות עד כה.

ושיקגו. מילא תפקידים בכירים בשרות הממשלתי בתחומי החינוך וההסברה, במנהל האקדמי באוניברסיטה העברית ובאוניברסיטאות חיפה ובן-גוריון. כיהן כמדען הראשי ויו"ר המועצה הפדגוגית במשרד החינוך וכחבר ויו"ר בוועדות ציבוריות ואקדמיות ארציות ובינלאומיות, בתחומי החינוך, המחקר, המדע וכן בתחומים אזרחיים ולאומיים אחרים. בעל תואר דוקטור בסוציולוגיה ובפסיכולוגיה מאוניברסיטה העברית בירושלים. בעל שני תוארי כבוד מאוניברסיטאות בחו"ל.

לפרופ' שילד הייתה תרומה משמעותית בביסוס ובקביעת מעמדן של המכללות כמכללות אקדמיות, במערכת ההשכלה הגבוהה בכלל ובתודעת הציבור וראשיו בפרט.

בראשית שנות השמונים פנה יגאל כהן אורגד לפרופ' עוזר שילד בבקשה להירתם לפעילות לטובת הקמתה של מכללה בשומרון. פרופ' שילד, שהיה מעורב בתהליך הקמתן של מספר אוניברסיטאות בארץ, נענה לאתגר, להקים מוסד אקדמי באזור השומרון. המטרה הייתה לפתח מכללה, כמו כל מוסד אקדמי. היה רצון לגדול ולהביא אנשים מת"א. להביא צעירים מן השפלה, המבקשים ללמוד לימודים אקדמיים. חזון פרגמטי.

בהתחלה נדמה היה שלא ניתן. מצב ההרשמה של הסטודנטים היה מזערי והעניין לא נראה בר חיות. אוכלוסיית השומרון הייתה דלילה מידי עבור המכללה החדשה. בשלהי שנות השמונים הגיעו הסטודנטים, אך קשיים רבים המשיכו ללוות את תהליך ההקמה ורוב הזמן עסקו מקימיה בהישרדות. אבל בתוך כל ה"אין" היה מי שראה את ה"יש". המכללה שבראשה עמד חוגגת בשנה זו חצי יובל להיווסדה, והפכה למרכז אוניברסיטאי.

פרופ' שילד, ששימש בראשית שנות ה-90 כנשיא המכללה, ראה במכללה זו, כמו במכללות אחרות, מוסדות, המקיימים לימודים אקדמיים, בתחילה בפיקוחה של אוניברסיטה ואח"כ כמוסדות עצמאיים, העוסקים במחקר ובהוראה.

באשר לפניה של ההשכלה הגבוהה בעתיד ציין פרופ' שילד את האפשרות של תחרות בונה בין המוסדות. כזו המקדמת את המדע. ישנם מדדים שונים ליוקרתם של מוסדות אקדמיים: תקציבי מחקר שחוקרים משיגים מקרנות תחרותיים, חברות של חברי סגל באקדמיה הלאומית למדעים, קבלת פרס ישראל ועוד. המחקר הוא גולת הכותרת בקביעת מעמדו של מוסד אקדמי אוניברסיטאי. לדידו, תפקידו של כל מוסד אקדמי הוא ליצור, להפיץ וליישם ידע.

תזונה וסיעוד (בחלק מהם, אחרי לימודי השלמה) ובוגרי לימודי תעודה בטיפול באמנות. כמו-כן, התוכנית מאפשרת לימודים מלאים או חלקיים לבעלי תואר מוסמך ו-MD הרוצים בכך. במטרה זו, יישקל שיתוף פעולה עם מוסדות אקדמיים כמו חוגים לרפואת המשפחה בבתי הספר לרפואה ועם גופים פרופסיונאליים אחרים.

החלטת האגודה הסוציולוגית האמריקאית בנוגע לחרם איגוד המרצים הבריטי

איגוד המרצים הבריטי החליט במאי האחרון, לקרוא לחבריו לשקול הטלת חרם על המוסדות האקדמיים בישראל במחאה על מדיניות ישראל כלפי הפלסטינים. על אף תוכניות החרם והדיונים הרבים, יועצי האיגוד טענו שהחרם לא חוקי ואינו ניתן ליישום.

מועצת האגודה הסוציולוגית האמריקאית, התכנסה ב-15 לאוגוסט 2007 בעקבות רעיונות החרם אשר עוררו ויכוחים רבים בקהילה האקדמית. המועצה גינתה את הגבלת החופש האקדמי וטענה כי יש להגן על העצמאות האקדמית, אשר אינה מתחשבת בגבולות, השתייכות לאומית או דעות פוליטיות.

האגודה הסוציולוגית הישראלית מביעה צער עמוק על פטירתו של

עוזר שילד ז"ל

**פרופסור אמריטוס
ולסוציולוגיה ולפסיכולוגיה
ומביעה תנחומיה למשפחתו**

בשם ההנהלה והחברים
נצח' כראון, נשיאת האגודה

**דברים לזכרו של
פרופסור עוזר שילד ז"ל**

**ניצה דוידוביץ
המרכז האוניברסיטאי אריאל בשומרון**

פרופ' עוזר שילד פרופסור אמריטוס לפסיכולוגיה ולסוציולוגיה. כיהן כמרצה באוניברסיטה העברית בירושלים, באוניברסיטת חיפה ובמכללה האקדמית יהודה ושומרון, וכמרצה אורח באוניברסיטאות ג'ונס הופקינס, קולומביה, ניו-יורק

הפרקים שבספר בוחנים תהליכים אלה, תולדותיהם, סיבותיהם והשלכותיהם, ותקוותנו היא, כי לא זו בלבד שישפכו אור חדש על תופעות, אשר לא מרבים לחקור אותם בסוציולוגיה הישראלית, אלא גם יובילו להכרה מחודשת בחשיבותם ולמיזוגם בניחוח תהליכים חברתיים בארץ בכלל.

אנו מקווים שהספר ימצא את מקומו הראוי בספריות האקדמיות הציבוריות והאישיות ויעיל לחוקרים וסטודנטים.

הספר נשלח ללא תשלום לכל החברים ששילמו דמי חבר לאגודה בשנת 2007. גם מי שיצטרף כחבר לאגודה בשנת 2008 יוכל לבקש לשלוח את הספר לכתובתו, ללא תשלום נוסף. עותקים נוספים למי שאינו חבר אגודה בשנת 2007-8 אפשר לרכוש באמצעות משלוח הזמנה וצ'ק (לפקודת האגודה הסוציולוגית הישראלית) על סך 100 ₪ למזכירות האגודה. במזכירות נמצאים גם עותקים ספורים מן הספרים האחרים בסדרה (ר' רשימה להלן), הניתנים לרכישה תמורת אותו סכום.

לידיעתם ולשימושם של חברי האגודה, רשימת הספרים שראו אור בסדרה שלנו.

SCHNITZER STUDIES IN ISRAELI SOCIETY

Publication Series of the Israel Sociological Society

Published by Transaction Publishers, New Brunswick, NJ.

Vol. 1: Ernest Krausz (ed.) 1980. *Migration, Ethnicity and Community*

Vol. 2: Ernest Krausz (ed.) 1983. *The Sociology of the Kibbutz*

Vol. 3: Ernest Krausz (ed.) 1985. *Politics and Society in Israel*

Vol. 4: Ernest Krausz (ed.) 1989. *Education in a Comparative Context*

Vol. 5: Aaron Antonovsky (ed.) 1990. *The Sociology of Health and Health Care in Israel*

Vol. 6: Yael Atzmon and Dafna N. Izraeli (eds.) 1993. *Women in Israel*

Vol. 7: Shlomo Deshen, Charles S. Liebman and Moshe Shokeid (eds.) 1995. *Israeli Judaism*

הספר החדש של האגודה

Israel's Destiny: Fertility and Mortality in a Divided Society / Jona Schellekens and Jon Anson (eds.) (2007), Transaction Publishers: New Brunswick, NJ.

Schnitzer Studies in Israeli Society, Vol 12

Publication Series of Israel Sociological Society, Series editor: Eva Etzioni Halevy

הודעת העורכים: יונה סכלקנס ויונתן אנטון

הספר הנוכחי מצטרף לרשימה ארוכה ומפוארת של ספרי האגודה הסוציולוגית הישראלית (ר' פירוט בהמשך). כמו קודמיו, יש בו לקט של המאמרים החשובים בתחומי, אשר התפרסמו בעשור האחרון, בנושאי ילודה, תמותה ומדיניות דמוגרפית.

הדמוגרפיה תופסת מקום חשוב בחקר החברה וגם בשיח הציבורי בישראל. תהליכים דמוגרפיים מעצבים במידה ניכרת את החברה אותה אנחנו חוקרים, לרבידה וקבוצותיה. המחקר הדמוגרפי מלמד, כי המעבר הדמוגרפי הראשון, אותו תהליך ארוך טווח המתבטא בירידה דרמטית בשעורי הילודה והתמותה, החל ביישוב היהודי בארץ עוד בתחילת המאה העשרים וטרם הסתיים עד עצם היום הזה. התמותה ירדה למימדים אירופיים מערביים בקרב רוב קבוצות האוכלוסייה, והשונות בה אינה שונה מזו שבחברות מפותחות אחרות. אולם בניגוד לרוב העולם המערבי, שבו גם שעורי הילודה נמוכים והשונות בין הקבוצות בתוך המדינות קטנה, בישראל נותרו קבוצות אשר פריון לא זו בלבד שלא ירד, אלא אף עלה בשנים האחרונות. קבוצות אחרות, אשר שמרו על רמת ילודה גבוהה עד לא מזמן, מראות רק לאחרונה מגמת ירידה לכוון רמת גידול אפס, ועדיין זו גבוהה באופן ניכר מרמת הילודה במדינות אחרות, הנהנות מרמת חיים דומה לזו שבישראל. רק בקבוצות מעטות הילודה היא ברמה הממוצעת של מדינות אירופה.

מעטות וקטנות הן הקבוצות אשר עוברות אל המעבר הדמוגרפי השני, זה שמוביל לדחיית הנישואין, לרמות ילודה נמוכות ביותר, וליצירת מסגרות מגורים חדשות ומגוונות. גם בשיעורי התמותה אין אחדות והבדלים חומריים וחברתיים משתקפים ברמות התמותה של הקבוצות השונות. ברור שהבדלים אלה בשעורי תמותה וילודה (ועוד לא נגענו בהשפעות ההגירה, אל תוך ומחוץ למדינה) יובילו לא רק לשינוי הרכב האוכלוסייה בארץ, אלא גם ילבו מאבקים ישנים ויולידו מאבקים חדשים. מקור התהליכים הדמוגרפיים בתהליכים חברתיים עמוקים. מדיניות ציבורית, גם כשהיא מיושמת כלשונה תוך ניסיון לעצב מצב מסוים, לא תמיד מביאה לתוצאה הרצויה.

This book presents findings from an ambitious comparative project. The nine chapters describe results of a theoretically based survey of officials' personal approaches to multiple citizenships. In this study, members of parliaments, heads of government ministries, officials in local government and in NGOs disclose how they feel about multiple citizenships and how they deal with problems that arise. They also discuss their views on education for (multiple) citizenship. Despite the similarities in formal governance structures of the countries analysed in this research study (Finland, France, Germany, Greece, Israel, Portugal, Estonia, the UK), there are deep differences in their state histories, in the mode of their association with the European Union, and in their national cultures. These have a decisive impact on the types of problems officials are faced with and on their interpretations of citizenship and sovereignty in the twenty-first century. This volume provides a nuanced and comprehensive understanding of how officials view the dilemmas of citizenship.

[Please note: This volume is the third and last volume describing the research project. The two volumes that have already appeared are:

Devorah Kalekin-Fishman and Pirkko Pitkanen (eds.) (2007) *Multiple Citizenship as a Challenge to European Nation-States*. Rotterdam: Sense Publishers.

and

Pirkko Pitkanen and Devorah Kalekin-Fishman (eds.) (2007) *Multiple State Membership and Citizenship in the Era of Transnational Migration*. Rotterdam: Sense Publishers.

Israel's Materialist Militarism / Yagil Levi (2007) , Rowman & Littlefield : Lexington Books.

ספר זה משלב את ספריו הקודמים של יגיל לוי- "צבא אחר לישראל" ו-"מצבא העם לצבא הפריפריות". הספר בוחן את התפוכות שחלו במדיניות הצבאית של ישראל מאוסלו ועד למלחמת לבנון השנייה ומעמיד במרכז את הטיעון כי בישראל התפתח דגם של **מיליטריזם חומרני**: החליפין בין נכונותן של קבוצות חברתיות להקריב למען הביטחון ובין התגמולים החברתיים שהן מקבלות בתמורה. שינויים בשערי החליפין מגבירים או מפחיתים את המוטיבציה להקרבה ומקרינים בהתאם על התנהלותו של הצבא.

Japanese Civilization: A Comparative View / Shmuel Noah Eisenstadt (2007), (in Japanese) Iwanami Shoten: Tokyo.

The Western world has long been intrigued by the apparent exoticism and uniqueness of Japanese civilization. Now, one of the world's leading social

Vol. 8: Elazar Leshem and Judith T. Shuval (eds.) 1998. *Immigration to Israel: Sociological Perspectives*

Vol. 9: Hannah Herzog and Eliezer Ben Rafael (eds.) 2001. *Language and Communication in Israel*

Vol. 10: Moshe Semyonov and Noah Levin-Epstein (eds.) 2004. *Stratification in Israel: Class, Ethnicity and Gender*

Vol. 11: Yitzhak Samuel and Itzhak Harpaz (eds.) 2004. *Work and Organizations in Israel*

Vol. 12: Jona Schellekens and Yonathan Anson (eds.) 2007. *Israel's Destiny: Fertility and Mortality in a Divided Society*

ספרי סוציולוגיה חדשים

A Life (Un)Worthy of Living: Reproductive Genetics in Israel and Germany / Yael Hashiloni-Dolev (2007), Dordrecht: Springer.

Based on a variety of empirical materials the study reveals dramatic differences between the way that the German and Israeli societies address the question of a life (un)worthy of living: while in Germany, social, cultural, religious and legal conditions restrict the selection of embryos based on prenatal diagnosis, in Israel they strongly encourage it. A close comparative analysis of the ways that these two societies handle the delicate balance between the quality and sanctity of life illuminates the controversy around reproductive genetics in an original and provocative way. The study is also innovative in its use of contemporary social theory concerning the politics of life in comprehending the differences between two societies positioned at opposite extremes in their adoption of reproductive genetics. It thus offers an original cross-cultural discussion concerning present-day techno-medical manipulations of life itself.

An Emerging Institution? Multiple Citizenship in Europe – Views of Officials / Devorah Kalekin-Fishman and Pirkko Pitkanen (eds.) (in press), Zurich: Peter Lang.

המתכתבים עם מחקרים ועם חוקרים מדורות קודמים ומתפלמסים עם תפיסותיו של ש"נ אייזנשטדט ובעיקר של ממשיכיו ביחס לחברה בישראל. אך עיקר תרומתו היא בהצגת זוויות ראייה עדכניות להבנת החברה ובניסוח סדר יום סוציולוגי – תיאורטי ומחקרי – חדש ורחב. הארגון הפנימי של הספר חוצה גבולות בתוך קטגוריות הדיון המקובלות ומציע מבטים חדשים וביקורתיים להבנת החברה בישראל ולקשרים המגוונים המתקיימים בין מיקומים חברתיים בזמן, במרחב ובתרבות: בין דורות של חוקרים לדורות חברתיים, בין הגלובלי ללוקלי ובין כוחות פוליטיים-מדינתיים, כלכליים ותרבותיים.

הספר עוסק בכוחות דומיננטיים המעצבים את החברה ואת השיח החברתי בישראל, אך בו בזמן מאיר את חלקן ואת מקומן של קבוצות מוחלשות בחברה ושל קבוצות המאתגרות את ההסדרים השולטים – קבוצות שנדחקו לשולי המחקר והשיח הציבורי. אין זה רק קובץ מחקרי על החברה בישראל; זהו ספר המציע אופני חשיבה אחרים ועדכניים ביחס לחברה זו.

הדרך אל הפנתיאון – אצ"ל, לח"י וגבולות הזיכרון הישראלי / אודי לבל (2007), תל אביב: הוצאת כרמל.

הספר עוקב אחר מקומם של לוחמי וחללי האצ"ל והלח"י בזיכרון הישראלי. חברי מחתרת אלמונים בחייהם שנאלצו להישאר אלמונים גם במותם, עת הכריע בן גוריון כי ייקברו 'מחוץ לחלקה הצבאית בבית העלמין' וקבע את היחס אליהם כאל מתאבדים הנקברים מחוץ לגדרות בית הקברות היהודי. גם גיבורי המחנה הרוויזיוניסטי הישראלי לא מצאו את מקומם בפנתיאון הישראלי.

משיקולים פוליטיים גורשו חללי האצ"ל והלח"י מ"מגש הכסף" הישראלי וקרוביהם לא נעשו חלק מ"משפחת השכול" הממלכתית. לפיכך הם נדרשו להנצחה מחתרתית, חוץ - ממסדית, ולמפעלי זיכרון חלופיים. רק לאחר עזיבתו של בן גוריון את ראשות הממשלה התאפשר שילובם האטי בזיכרון הציבורי, תהליך שהתעצם ב"עידן התיקון" בהנהגתו של ראש הממשלה מנחם בגין.

הספר עוסק בזיקת הזיכרון הציבורי לעצמה ולדומיננטיות הפוליטית ובקשר שבין שכול לאומי ללגיטימציה פוליטית וחברתית. הוא מאיר את שיקוליהן והתנהלותן של ממשלות ישראל בהחלטותיהן בפרשיות שונות כגון הטבעת האנייה "אלטלנה", עיצוב מדיניות הטיפול במשפחות החללים, העלאת עצמותיו של זאב ז'בוטינסקי, חקירת רצח ארלוזורוב ועוד.

עובדים וזרים: הכלכלה הפוליטית של הגירת עבודה בישראל / אדריאנה קמפ ורבקה רייכמן (2008), ירושלים: מכון ון ליר והוצאת הקיבוץ המאוחד.

ישראל ניצבת בראש רשימת המדינות המתועשות המייבאות כוח עבודה זול. בשני העשורים האחרונים הגיעו אליה מאות אלפים של מהגרי עבודה מכל קצוות תבל. יותר ממחצית ממהגרי העבודה השוהים בישראל כיום הם עובדים לא מתועדים.

מהו התהליך שאפשר יצירת קטגוריה חדשה של לא אזרחים החיים בחצר האחורית של החברה בישראל? מהם יחסי הגומלין בין מציאות חדשה זו לבין הסכסוך הישראלי-

theorists provides a monumental synthesis of Japanese history, religion, culture, and social organization. Equipped with a dazzling command of the literature, Eisenstadt explores the Japanese historical legacy and its impact on the Japanese experience of modernity. Eschewing the polemicism of structuralist or culturalist approaches, he expands his investigative framework to include a keenly systematic, broadly comparative analysis. What emerges is an innovative new approach, focusing on the nonideological character of Japanese civilization as well as its infinite capacity to recreate community through an ongoing past.

Radicals in Spite of Themselves: Ultra-Orthodox Women Working Outside the Haredi Community / Devorah Kalekin-Fishman and Karlheinz Schneider (in press), Rotterdam: Sense Publishers.

In this book Devorah Kalekin-Fishman and Karlheinz Schneider analyze how the relationship between the traditional and the modern is unfolding in a particular milieu, by centering on the Haredi women in Israel who become part of the national (rather than the community) work force. The book is based on analyses of interviews with people in the Haredi world. The authors' goal is to attain an understanding of what women's work means to the women, to their families, and to the Haredi community as a whole, by placing women's self-presentations in the context of sociological literatures relating to the sociology of religion and the sociology of gender. The focal issue is the question of how traditionalism fares when the legitimator / monitor of tradition in the home encounters the constraints of modernity through her studies and her work.

דורות, מרחבים, זהויות : מבטים עכשוויים על חברה ותרבות בישראל : לשמואל נח אייזנשטדט בהגיעו לגבורות / עורכים: חנה הרצוג, טל כוכבי, שמשון צלניקר, עורכת משנה: רונה ברייר – גארב (2007), מכון ון ליר בירושלים : הוצאת הקיבוץ המאוחד.

הספר מוגש למייסדה של הסוציולוגיה הישראלית, פרופסור שמואל נח אייזנשטדט, בהגיעו לגבורות. על אף הטענה בדבר "שקיעת הסוציולוגיה הישראלית" וההכרזה על העשור האחרון כעל "שנותיה האבודות של הסוציולוגיה הישראלית", הספר מלמד על זירת מחקר עשירה, מגוונת ומאתגרת הנוגעת בסוגיות המרכזיות שעל סדר היום של החברה בישראל.

הספר מפגיש בין סוציולוגים השייכים לדורות כרונולוגיים ופרדיגמטיים שונים. הוא כולל מחקרים עכשוויים

♦ אורג שאול ; ברזון יאיר, אוניברסיטת חיפה.
ההשפעה של הקונטקסט על הקשר שבין אישיות לבין מנהיגות.

שנתיים: מענק מחקר שנתי בסך 95,000 ₪

♦ גזל-אייל אורן ; פישמן גדעון, אוניברסיטת חיפה.
ההשפעות של רפורמה בגזירת הדין בישראל: פערי ענישה, אפליה והעברת כוח לתביעה.

3 שנים: מענק מחקר שנתי בסך 77,000 ₪

♦ דר אסף, אוניברסיטת חיפה.
עבודת מכירות והתשתית החברתית של שווקים המוניים.

שנתיים: מענק מחקר שנתי בסך 95,000 ₪

♦ יעיש מאיר, אוניברסיטת חיפה; שביט יוסף,
אוניברסיטת תל אביב.

הדינאמיקה של תהליך קבלת החלטות השכלתיות.

3 שנים: מענק מחקר שנתי בסך 120,000 ₪

♦ קרק רונית, אוניברסיטת בר אילן; ון-דייק דינה,
אוניברסיטת בן גוריון בנגב.

בחינת התפקיד של מוקד ויסות עצמי של מנהיגים ומונהגים בתהליכי הנהגה.

3 שנים: מענק מחקר שנתי בסך 95,000 ₪

המכון הלאומי לחקר שירותי הבריאות ומדיניות הבריאות

גיורא קפלן, מכון גרטנר.
בריאות מעל העל? – תפיסת הציבור את מרכזיות הבריאות ותפקיד השלטון במתן שירותי בריאות.

VOLKSWAGEN FOUNDATION

רבקה רייכמן, אוניברסיטת חיפה,
CLAUDIA DIEHL, University of Goettingen,
Germany
דפוסי האסימילציה של זהות מהגרים אתניים ולא אתניים (דור ראשון ודור שני) בישראל ובגרמניה.
3 שנים: מענק מחקר בסך 200,000 יורו.

דוקטורים חדשים לסוציולוגיה

האוניברסיטה העברית

ברוג שמואל – נוף-זכרון וזהות לאומית: הנצחת השואה ביד ושם (1942-1996).

כוכבי טל – בין ריקוד לאנתרופולוגיה.

פלסטיני? האם זרם העובדים מעצב מחדש את הכלכלה בישראל? באילו דרכים מתמודדות הממשלות בישראל עם מי שהפכו לניצבים קבועים במדינה ובחברה בישראל? מהן התוצאות הבלתי מכוונות אך צפויות של גיוס מהגרי עבודה? שאלות אלה עומדות במוקד ספר זה, בו המחברות מציגות ניתוח היסטורי, חברתי ופוליטי של תופעת הגירת עבודה בישראל.

קרבה ומריבה: שסעים בחברה הישראלית / יוחנן פרס ואליעזר בן רפאל (2006), תל אביב: הוצאת עם עובד.

ההנחה המוצבת בבסיסו של הספר היא כי בין כל שתי קבוצות של ישראלים יש יסודות של קירבה ומריבה, המאזנים ומזינים זה את זה. הספר בוחן את השסעים החורצים את החברה הישראלית ומשווה ביניהם. שלוש מטרתיו של הספר הן למפות את מערכת השסעים, להסביר כיצד נוצרו ולנבא אם יימשכו וכיצד. הספר עוסק בסוגיות רגישות ושנויות במחלוקת, ומעלה מסקנות ותובנות חדשות.

בסיום מחקרם מגיעים המחברים למסקנה כי הקונפליקטים שדנו בהם בספר נוטים להצטמצם, אך לא להיעלם. "הנוף החברתי של ישראל יוסיף להיות מורכב ומשוטע, אולם מול תהליכי המריבה מופיעים גם תהליכים ממתנים ואפילו מקרבים. החשוב והמבטיח מבין תהליכים אלה הוא התחזקות האדם הרב-תרבותי, שהוא בן-בית בתרבויות אחדות ומסרב לבחור ביניהן".

שנתון העולים בישראל 2006 / בעריכת נוה קושנירוביץ' (2007), עמק חפר: המרכז האקדמי רופין, המכון להגירה ושילוב חברתי (עליה וקליטה).

שנתון העולים בישראל 2006 כולל נתונים סטטיסטיים ומצייר תמונה עגומה ומדאיגה על מצב העולים בישראל. השנתון עוסק בהיבטים שונים כגון מאפיינים דמוגרפיים, מצב חברתי כלכלי, השכלה וחינוך, בריאות, שביעות רצון, שילוב חברתי ורשתות חברתיות של עולים, מיקומם של עולים בשוק העבודה הישראלי, התפלגות עולים לפי רשויות, הוצאה ציבורית על עלייה וקליטה בישראל, יזמות בקרב העולים, מגמות הגירה בינלאומיות. מקורות המידע כוללים את המשרד לקליטת עלייה, הסוכנות היהודית, הג'וינט, המוסד לביטוח לאומי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד הבינוי והשיכון, משרד הבריאות, משרד האוצר, משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, משרתת ישראל, הרשות הלאומית למלחמה בסמים ואלכוהול, מינהל הסטודנטים וגורמים נוספים.

פרסים ומענקי מחקר לסוציולוגים

הקרן הלאומית למדע ISF

♦ אוקון ברברה, האוניברסיטה העברית.
שינויים בפריזון של מהגרות בישראל מברית – המועצות לשעבר.
שנתיים: מענק מחקר שנתי בסך 82,000 ₪

(מלגות לסטודנטים, לפוסט-דוקטורטים), קולות קוראים למחקרים, השתתפות בכנסים, בכתבי עת וספרים, הזמנות לאירועים, כנסים, קורסים בארץ ובעולם, מידע שימושי לסוציולוגים (מידע על לומדות, תוכנות, מכוני מחקר, כתבי עת אלקטרוניים, שירותי תרגום ועריכה, רשימות ביבליוגרפיות), ופרסומים חדשים (למשל של ספרים, דוחות מחקר משמעותיים, סרטים רלוונטיים ופרסומים דומים אחרים) ולהעביר כל חומר רלוונטי לאתר אל מזכירות האגודה באמצעות הכתובת: liatmi@hdq.colman.ac.il.

באתר האינטרנט החדש של האגודה אנו רוצים להריץ **מדור של "סוציולוגים משפיעים"**. נוכל לעשות זאת, אם אתם הקוראים/הגולשים תודיעו לנו מיהם "הסוציולוגים המשפיעים". העבירו בבקשה אל מזכירות האגודה חומר לפרסום (באמצעות הכתובת: liatmi@hdq.colman.ac.il) בקטגוריות שלהלן:

- סוציולוגים משפיעים בארץ – שלחו מידע על סוציולוגים, האוחזים בתפקיד או שהתמנו לתפקיד מקצועי ו/או ציבורי, תפקיד משפיע על המדיניות הציבורית ו/או המקצועית בארץ. בין התפקידים הללו מוצע לכלול גם מינוי לראש מחלקה/חוג ולראש מרכז מחקר.
- סוציולוגים ישראלים משפיעים בחו"ל – כנ"ל לגבי תפקידים משמעותיים של חברי רשת הסוציולוגים מחוץ לישראל.
- סוציולוגים בתקשורת - שלחו מידע על כתבות וראיונות בעיתונות הכתובה ובאינטרנט עם חברים ברשת הסוציולוגים.

האגודה שואפת לעודד שימוש נרחב באתר על-ידי חברים וגם מי שאינם חברים. בכל זאת, החל **מפברואר 2008** יהיו זכויות מיוחדות השמורות לחברים בלבד, כמו: כניסה למדורים של הצעות עבודה ושל מקורות מימון למלגות, למחקר, לאורחים וכו'. בנוסף, מדורי הקהילות המקצועיות יהיו פתוחים אך ורק בפני חברים משלמים. טופס הרשמה לחברות 2008 באגודה מופיע באתר.

גליון יוני 2008

לקראת הגליון הבא של המידעון, המערכת מזמינה את חברי/ות האגודה לשלוח מאמרים והודעות בנושאים הבאים: כנסים עתידיים או סיכום כנסים, קולות קוראים לכתבי עת, פרסום ספרים סוציולוגים חדשים, הצעות עבודה לסוציולוגים, זכיה במענקי מחקר, הצעות לכתבות מעניינות ולמדורים מעניינים **עד לתאריך 1.5.08** לליאת מילביצקי, עורכת המשנה, בדואר האלקטרוני: liatmi@hdq.colman.ac.il

לרנר יוליה – מ'נשמה' ל'זהות': כינום של מדעי החברה ברוסיה הפוסט-סובייטית וסוציולוגיזציה של הרוסיות.

סעדה-אופיר גלית – האוניברסיטה העברית כזירת פעילות סטודנטאלית.

פישר שלמה – ביטוי עצמי ודמוקרטיה באידיאולוגיה הציונית-דתית הרדיקלית.

קילאני וספי – זהויות ברובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים: יהודית אורתודוקסים אמריקנים בין הקדוש לבין היום-יומי.

אוניברסיטת תל-אביב

סבטלנה בולוטין-צ'אצ'אשוילי - הישגים לימודיים בעקבות הגירה: השפעת הגירת שנות ה-90 מברית המועצות לשעבר על הישגיהם של המהגרים וילידי ישראל.

אוניברסיטת בר-אילן

טילינגר אפרת - חוויית החולי הכרוני של מתבגרים בישראל: ניתוח נראטיבי.

הולנדר עינת - "הגבר הישראלי החדש": - שינויים בהבניות של גבריות בראיה בין דורית.

אוניברסיטת בן-גוריון

אילאיל הר-ציון שני – "המאבק הלא אלים לשחרור טיבט": הבניית הלאומיות הטיבטית במרכזי תירות בהודו ובנפאל.

אוניברסיטת חיפה

דני נוה - המשכיות ושינוי באפיסטמולוגיה ובכלכלת הקיום של הנייקה, חברת ציידים-לקטים מדרום הודו.

נוהאד עלי - פונדמנטליזם דתי כאידיאולוגיה וכפרקטיקה: התנועה האסלאמית בישראל בפרספקטיבה השוואתית.

האתר החדש

של האגודה הסוציולוגית הישראלית

כתובת זמנית: <http://iss.moonsite.co.il>
כתובת קבועה: <http://israel-sociology.org.il>

כדי שהאתר ימשיך להיות עדכני, נשמח לקבל מחברי/ות האגודה עדכונים בנושאים כמו: ביקורות ספרים, תקצירים של מחקרים חדשים, מקורות מימון

הכנס ה-39 של האגודה הסוציולוגית הישראלית

מקום לסוציולוגיה

אוניברסיטת תל אביב, 12-13 לפברואר 2008

באירוח אוניברסיטת תל אביב

רשימת המושבים (לפי סדר א-ב של נושאי המושבים)

נושא המושב (לפי סדר א-ב)	יו"ר המושב	נושא המושב (לפי סדר א-ב)	יו"ר המושב
1 אי שוויון בבריאות	סגיב שיפטר תמי	24 כוונות של מתכננים במבחן המציאות החברתית-מרחבית	כרמון נעמי
2 אתרי התרסה: עימות, הפרה וביקורת בשיח בישראל	נוי חיים	25 מגדר ומעמד	שלו מיכאל
3 גבולות צולבים	קמפ אדריאנה	26 מגדר, מדינה וחברה	הקר דפנה
4 גיל זמן	בכר שולי	27 מגדר, פוליטיקה ותקשורת	לירן אלפר דליה
5 גלובליזציה וגלוקליזציה	רגב מוטי	28 מגדר, תקשורת ותרבות פופולארית	לירן אלפר דליה
6 גלובליזציה וחינוך	רסניק ג'וליה	29 מגוון וריבוד בארגונים	פרנקל מיכל
7 דור שני של מהגרים	ניזניק מרינה	30 מין ומיניות כמרחבים לימינליים	אמיר דלילה
8 דמוגרפיה של המשפחה	לוין עליזה	31 ממקום למגדר: מקום כמארגן מחדש של מגדר	בלומן אורנה והלוי שרון
9 דפוס השתתפות פוליטית	טרקטנברג גרסאלה	32 מקום מסוכן	רהב גיורא
10 הבנייה חברתית של אהבה, פנאי וסיכון בעולם הדתי	יונאי יובל	33 מרחב, אתניות וגזע	הרצוג חנה
11 הגבר הישראלי החדש	שחר רינה	34 משפט וחברה	שמיר רונן
12 הגירה וחינוך	צ'אצ'אשווילי בולוטין סבטלנה	35 סוציולוגיה יישומית	לב רפי ובן זיו אתי
13 הגירה וחציית גבולות תרבותיים	שרעבי רחל	36 על המקום (לכבוד הוצאת ספרו של זלי גורביץ')	יואב עידו
14 הגירה ועלייה לישראל וממנה	לב ארי לילך	37 פניה השונים של המומחיות	דר אסף
15 הורות במאה ה-21: האתגר	כהן-בוקק יערית	38 קהילות מודרניות	פלדמן ענת
16 הסביבה הפוליטית של הצבא	לוי יגיל	39 קריאות שונות של המקום הישראלי: בין לכידות להתפוררות	ביליג מרים
17 הפוליטיקה של שחקני שוק	סמיונוב משה	40 שאלות של שוליות במציאות הסמלית	קמה עמית
18 הפרטת המדינה	ששון-לוי אורנה	41 שילוב הרפואה האלטרנטיבית והקונבנציונאלית: האם האינטגרציה אפשרית?	שובל ט. יהודית
19 השינוי בסביבה החברתית של הצבא	לוי יגיל	42 שימור, שינוי ומגדר	אבו בקר ח'אולה
20 השכלה גבוהה בישראל - על פרשת דרכים	סואן דן	43 שלום מדומיין, שיח מלחמה (לכבוד הוצאת ספרו של לב גרינברג)	רם אורי
21 זיכרון, שליטה והתנגדות	מזרחי ניסים	44 תרבות, פיקוח והגזעה	ברקוביץ' ניצה
22 חויית הגוף, הבניה והסמלה: פיקוח ושחרור	העליון הילה	45 תפקידים, מגדר ומדיה	ת'ותרי מארי
23 ידע ותפקיד	רינת ארביב אלישיב		

בנוסף, יתקיימו גם 3 מיני מליאות בנושאים הבאים

1. ידע ומקום: רלוונטיות הקטגוריות הסוציולוגיות - יו"ר כזום עזיזה
2. סוציולוגיה ציבורית: מחווה לברוך קימרלינג - יו"ר בן אליעזר אורי
3. סקיצה לאנליזה עצמית: לכבוד ספרו של פייר בורדייה - יו"ר קורדובה אבי

הכנס ה-39 של האגודה הסוציולוגית הישראלית

מקום לסוציולוגיה

אוניברסיטת תל אביב, 12-13 לפברואר 2008

באירוח אוניברסיטת תל אביב

כותרת הכנס תהיה "מקום לסוציולוגיה?", הכנס יעסוק בשאלת משמעותו של מחקר סוציולוגי המתמקד ב"מקום", תוך בירור משמעות המושג "מקומי" ותוך התלבטות באשר לשאלה האם ה"מקום" הוא מטרת מחקר לכשעצמה או שמא הוא משמש כאתר אמפירי לבחינתו ולפיתוחו של ידע סוציולוגי כללי. במסגרת הדיון בין המקומי לכללי יידונו מטרותיו הסמויות והגלויות של ידע מדעי וקהל היעד שלו.

סיורים מיוחדים בכנס

(ההשתתפות בסיורים המיוחדים מותנית בהרשמה מוקדמת)

סיור בשרונה (מתחם הקריה)

הסיור מזמן אפשרות להתחקות אחר תכנית שיקום עירונית של שחזור היסטורי ופיתוח מסחרי שבה נוטלים חלק שחקני שוק, מדינה וחברה אזרחית. אזור הפיתוח, לכשעצמו, מכיל צורות שונות של זיכרון אודות תפקידם של הטמפלרים במרחב העירוני-למחצה עד 1948 ומקומן של מפקדות הצבא בלב האוכלוסייה האזרחית לאחר 1948

סיור בשכונת עג'מי ביפו

הסיור יאפשר לדון בפניהם המקומיים של דפוסי ג'נטריפיקציה המתקיימים בחסות תהליכים גלובליים של אי שוויון מעמדי ואתנו-לאומי, נדידת מודלים של משילות עירונית וגבולותיה של הרב תרבותיות

סיור בשני בתי ספר תיכון ביפו עירוני ז' ועירוני י"ב

הסיור בתיכון עירוני ז', בית ספר ממלכתי עברי שכשליש מתלמדיו הם ערבים והיתר יהודים, בו נשוחח עם מנהל בית הספר דוד בן זוהר על החיים בבית ספר מעורב. בתיכון עירוני יב' נפגוש את המנהל עבד אלחלים סטל שסיפר על מערכת החינוך המגוונת ביפו הכוללת בתי ספר ממלכתיים עבריים וערביים לצד בתי ספר סלקטיביים פרטיים, כנסייתיים ועוד

יתקיימו גם בכנס:

קונטייל והקרנת הסרט על חייו של בורדייה: "הסוציולוגיה הנה אומנות לחימה"

ומפגשים חגיגיים של הקהילות המקצועיות של האגודה (לפי סדר א-ב):
בריאות, גוף מיניות ורבייה, דמוגרפיה, הגירה, חינוך, מגדר, צבא ורשת הדוקטורנטים

הרשמה מוקדמת לכנס מקנה הנחה ניכרת בדמי השתתפות

טופס הרשמה ותכנית הכנס ישלחו לחברים ברשת הסוציולוגים

ויופיעו גם באתר האגודה (החל מן ה-1.1.08)

כתובת זמנית: <http://iss.moonsite.co.il>

כתובת קבועה: <http://israel-sociology.org.il>

לפרטים נוספים, ניתן לפנות למזכירות האגודה בדו"אל: iss@st.colman.ac.il